

PEDER RESENS NORDISKE BIBLIOTEK

KATALOG, BIBLIOGRAFI OG BOGHANDEL
I SIDSTE HALVDEL AF 1600-TALLET

AF

HARALD ILSØE

I Danmark er de fleste trykte bibliotekskataloger fra 1600tallet bogauktionskataloger, men der er enkelte undtagelser, og blandt dem hører en af de berømteste i dansk bibliotekshistorie overhovedet, katalogen over det bibliotek der blev samlet af Peder Hansen Resen (1625–1688). Resen var professor i 4. generation og havde som juridisk professor, historisk forsker og udgiver af ældre kildeskrifter haft anledning til at konstatere, at universitetsbiblioteket var underforsynet med juridisk og dansk-nordisk litteratur. Da han var velhavende og uden børn at tage hensyn til, besluttede han at investere i tilvejebringelsen af den størst mulige samling nordiske bøger og håndskrifter, for at samlingen, når tidens fylde kom, skulle udfylde universitetsbibliotekets lakuner. Et testamente til fordel for universitetet blev opsat 1675, og få år før sin død besørgede han den statelige katalog i trykken med titlen: *Petri Johannis Resenii Bibliotheca Regiæ Academiae Hafniensi donata, cui præfixa est ejusdem Resenii vita*. Hafniæ 1685 (Peder Hansen Resens bibliotek skænket til Det kongelige Universitet i København, foran hvilket er sat Resens egen levnedsskildring. København 1685).

Medvirkende til katalogens berømmelse har været den ulykkelige omstændighed, at indholdet gik til grunde ved ildebranden 1728. Nørøne forskere har beklaget tabet af Resens ca. 60 oldnorsk-islandske håndskrifter, andre at en række danske tryk og håndskrifter dermed forsvandt. Adskillige ældre danske bogudgaver kendes nu kun som titler i Resens katalog, og den har derfor ofte været konsulteret som kilde, jævnlig i brug når det gjaldt opsporingen af gamle trykudgaver, men samtidig også årsag til mangt et hovedbrud. Mangel på systematik,

forekomsten af trykfejl og utilstrækkelig markering af, hvad der forelå i bogudgave eller manuskript, har ikke gjort den just nem at benytte. Alligevel ville vor viden om tidligere tiders forfatterskaber have været betragtelig ringere, hvis ikke Resen havde skabt dette mindesmærke om sig selv og sin gave til universitetet.¹⁾

Katalogen er med indledninger, tilføjelser og registre på godt 600 sider og registrerer formentlig 15–16000 skrifter. Usædvanlig er den også ved foruden Resens selvbiografi at bringe en foreløbig efterskrift, hvori der gøres rede for samlingens tilblivelse, begge afsnit trykt med latinsk-dansk paralleltekst. Til selvbiografien slutter sig en fortegnelse over en samling spanske bøger, Resen i sine yngre dage blev presset til at afhænde til andre bogsamlere, men bibliotekshistorisk er efterskriften nok så interessant. Som den første danske bogsamler gjorde han her rede for, hvordan han målbevidst havde samlet på bøger. I henved 26 år havde han været en utrættelig køber af bøger på de københavnske bogauktioner, som han selv havde givet stødet til ved 1661 at sætte en afdød broders bibliotek under hammeren, og han blev, som han siger, „ufornøyet i mit Sind, naar jeg dem icke bekom. Hvorfor jeg oc ofte maatte kiøbe en deel heel dyre, heldst fordi der oc var atskillige andre som dem begierede, hvilcke jeg maatte ofverbyde, indtil jeg dog dem bekom“. Hvad nordiske skrifter angik, havde han desuden gjort erhvervelser ved at henvende sig til lærde mænd og samtlige biskopper rundt om i riget, ligesom han havde haft udbytte af at sende en kommissionær som opkøber over til Skåne, tidligere dansk land, men nu underlagt Sverige. Havde samlingen ikke opnået den ønskede fuldstændighed, så ville han dog hævde, at den derved var blevet „fuldkommeligere end nogen anden Bibliothek, som mand hid indtil har haft i Danmarck aff slige Juridiske, Nordiske, Danske og Gothiske [dvs. Svenske] Materiers Bøger“.

Spørgsmålet om bibliotekets (u)fuldstændighed har åbenbart naget Resen langt ind i hans bogsamlersjæl, for han sluttede efterskriften med en henstilling til eventuelle ejere af „Nordiske Sagers Skrifter“, som det endnu ikke var lykkedes ham at få fat på, om at sælge eller forære dem til samlingen, så han kunne indføre dem i et tillæg til katalogen. I forvejen havde han meddelt en liste over danske manuskripter i Karen Brahes bibliotek (som hun havde afslået at afhænde til ham) samt en fortegnelse over 100 danske bøger, han vidste, der manglede. Forsåvidt kan katalogen siges at overskride sine grænser og nærme sig en bibliografi, hvad der i samtidens øjne næppe har virket påfaldende, idet ordet „bibliotek“ til ind i 1800tallet også blev anvendt som betegnelse for bibliografi. Aspektet understreges af det fortræffelige slutindex til de danske og nor-

diske bøger. Det skal være udarbejdet af Resens professorkollega, senere biskop Jens Bircherod, og udgør med sine knappe biografiske oplysninger om forfatterne i al beskedenhed et lille nordisk forfatterleksikon.

Bibliotekskatalogen skulle således opfylde tre tydelige formål: være et blivende monument over Resens personlige indsats som bogsamler og donator, være et hjælpemiddel for samlingens kommende benyttere på universitetsbiblioteket og dertil være en håndbog for alle med interesse for dansk-nordisk litteratur.

Den følgende undersøgelse koncentrerer sig om nogle hidtil underbelyste sider af Resens bogsamlervirksomhed. Først om selve katalogens udgivelse, der strakte sig over flere år og viser sig ret nøje at afspejle hans sidste hektiske anstrengelser for at afrunde samlingen. Derpå om baggrunden for målet, han satte sig, og til sidst lidt kildemæssig belysning af hans bestræbelser for at fuldstændiggøre biblioteket med svensk litteratur.

Katalogens tilblivelse og Resens samlervirksomhed 1685-87

At katalogen er blevet trykt i flere tempi, fremgår umiddelbart af de forekommende årstalsangivelser: 1685 på titelbladet og 1686 og 1687 spredt inde i teksten. To-tre år har den altså været undervejs, og spørgsmålet er så hvordan og hvorfor. Helt elementært kan tilblivelsen følges, når bogen analyseres som et håndskrift, hvori sammenfald mellem skifte i indhold og skifte i arksignatur undertiden indicerer ændringer i arbejdsprocessen, det være sig kortere eller længere ophold i afskrivningen (opsætningen) eller den omstændighed, at flere skrivere (sættere) har delt arbejdet mellem sig. Særlig slående er forholdet, hvis slutsiden af et ark mangler den obligate kustode, dvs. „fangeordet“ under nederste linie til højre, der foregriber det første ord på næste ark. Når en skriver eller sætter befandt sig i den situation, at han ikke kendte indholdet af teksten til det følgende ark, var han naturligvis tvunget til at færdiggøre arket uden kustode.

I den skematiske oversigt over katalogens indhold og fordeling på ark, der bringes på følgende side, markeres sammenfald af indholds- og arkskift uden kustode med vandrette streger, mens r og v efter en arksignatur betegner henholdsvis en recto- og versoside (højre- og venstreside). En stiptet streg finder sin forklaring om lidt.

Indhold	Arksignatur	Sidetal	Årstal
Titelblad Selvbiografi Kat. over spanske bøger Kat. over billedsamling	a r a v - e r e v - e ₄ r e ₄ v - f ₂ v [†]) [f ₃ - 4 findes ikke]		1685
Addenda til billedsamling Ærevers	g r g v - h ₄ v [°])		1686, april g ₃ v
Jura etc.: Skab 1-5 Nordiske bøger: Skab 6-8	A - O ₄ P - Ii ₄ v	1 - 112 113-256	Bøger trykt 1685 forekommer s. 249
Nordiske bøger: Skab 8 H. P. Resens manu- skriptsamling: Skab 9 Karen Brahes manus. og 100 danske skrifter, som Resen manglede	Kk - Vv ₃ v Vv ₃ v - Xx ₃ r Xx ₃ v - Yy ₄ v [°])	257-342 342-349 350-360	Bøger trykt 1686 fra s. 299
Efterskrift og opråb	Zz - Zz ₄ [†])	361-368	
Appendix: Skab 10 Nye ærevers	Aaa - Ccc r Ccc ₂ r - Ccc ₄ v [°])	369-385 387-392	Bøger trykt 1687 fra s. 374 1687 s. 387
Index 1-3 Addenda et Corrigenda	A - T ₄ V - V ₄		Bøger trykt 1687 V ₂ v
Noter	+) Ingen kustode på sidste side, men til sidst: »Sequitur Bibliotheca ipsa« (Herefter følger selve biblioteket). °) Ingen kustode på sidste side. †) Ingen kustode på sidste side, men til sidst: »Sequitur ... Appendix ... cum tribus Indicibus« (Herefter følger Appendix med tre indices).		

Løbes yderste kolonne til højre igennem, ses hvordan bøgernes trykår, efterhånden som trykningen af katalogen er skredet frem, når op på 1685, 1686 og 1687. Derudover forekommer der sent daterede ærevers, først et på ark g dateret april 1686, til slut et på sidste ark dateret 1687. Men det er unægtelig påfaldende, at æreverset fra 1686 står anbragt ikke langt fra titelbladet med dateringen 1685, og da det på sidste side af ark f fejlagtigt oplyses, at herefter følger selve biblioteket – i stedet for korrekt: Addenda og ærevers – er det klart, at ark g og h må være trykt og tilføjet senere. Følges videre hypotesen, at skifte af indhold og ark uden angivelse af kustode udgør spor af tilblivelsesprocessen, bliver det muligt, at der er indtruffet pauser mellem s. 360/361, mellem s. 368/369 og mellem s. 392 og registrene. Ved inddragelse af andre kilder findes bekræftet, at der har været bl.a. sådanne faser i bogens produktion.

Det var i sept. 1685, Resen skriftligt rettede henvendelser til biskopper og bekendte om at bidrage til samlingen, og heldigt er to af henvendelserne bevaret. Den ene, dateret 9. sept., blev sendt til hans lærde ven professor Jacob Bircherod i Odense og er tidligere trykt i uddrag, hvor en vigtig sætning ubetænksomt er sprunget over. Alt sagen vedrørende gengives her fra afskriften i Jens Bircherods dagbog med kursivering af de i denne sammenhæng afgørende ord:

„Høystærede kierre gamle gode Ven. Jeg tilskicker ham et exemplar af Catalogo paa mine bøger, og det ucomplet af den Aarsage jeg streber efter at faae et fuldkommen Dansk, Norsk, Svensk og Iislandsk Bibliothec, og jeg fornemmer, at mig af det slags Bøger en stoer deel skal endnu feile, *til hvilke Bøger jeg har anordnet det 8de Skab, og derpaa gjort en begyndelse, som kand erfares af det sidste blad i denne ham tilskickede catalogo.* Jeg har tilskrevet alle Bisperne i Danmark, Norge og Iisland her om, og tilskicket hver af dem sit exemplar, at de deraf kunde fornemme, hvilke Bøger jeg har, og hvilke mig feiler, at de vilde lade opsøge og opspørge iblandt Prousterne og Præsterne, saa og andre gode Mænd, de Bøger, som mig feyler, og med dem accordere om priissen, at jeg Pengene for dem kand forskicke. Den samme begiering har jeg til ham ... Hans af mit hierte P. Resen.

P.S. Jeg skicker ham en Fortegnelse paa de Bøger, som jeg veed, at mig endnu feiler, og saasom den gode Ven, som faar disse breve med sig, icke kand blive saa lenge, indtil jeg kand lade udskrive et Exemplar deraf til Bispen [Thomas Kingo], vil jeg bede ham, at hand vil den meddeele Bispen, og at de vil conferere med hinanden derom, paa det jeg skal icke kiøbe dem mig feiler dobbelt“.²⁾

Sept. 1685 forelå følgelig så meget af katalogen færdigtrykt, at Resen kunne rundsende den i fortryk. Indholdet af det 8. skab, som han da var gået i gang med, begynder nogle linier nede på s. 256, og ved at omtale, at det 8. skab i de udsendte eksemplarer begyndte på „det sidste blad“, udpeger han meget præcist bl. II4 v eller s. 256 som fortrykkets sidste side. Det kan så diskuteres, om de omdelte fortryk har gået fra s. 113 (ark P), hvor skabene med det nordiske bibliotek begynder, eller henholdsvis fra s. 1 (ark A) eller fra og med titelbladet (ark a). Resen har dog nok ønsket at præsentere katalogen i så imponerende stand som muligt, og ordlyden af et lignende brev, han 6. sept. sendte til biskop Christen Lodberg i Ribe, tyder nærmest på, at fortrykket har omfattet i al fald s. 1 ff. Efter i brevet også at have nævnt de første skabe med jura osv. karakteriserede han nemlig fortrykket som „et Exemplar paa bemeldte mine Bøger, huilche ieg har alt ladet opføre och opsette paa bemeldte Universitetes Bibliothec“, dvs. hele den indtil da klargjorte samling. Under alle omstændigheder blev der foretaget et snit i katalogen mellem s. 256 og 257, og den stiplede linie i oversigten markerer hermed, hvad der kan kaldes afslutningen af trykproduktionens 1. fase.

Af brevet til Lodberg fremgår videre, at Resen regnede det 8. skab for samlingens sidste, idet han tilkendegav: „Saa snart ieg faar nu det 8de Skab fult, will ieg der med opholde och lade dette skabs Bøger och saa Tryche med Indice Autorum, och skal ieg da tilskiche ham det som nu feiler i det nye trycte Catalogo“.³⁾ En færdig katalog blev altså stillet i udsigt, når skabet var fuldt – og der blev sandelig fyldt på. Ved samme tid havde han sendt den førnævnte opkøber til Skåne, og foruden hvad denne hjembragte, blev Resen naturligvis ved med at købe ind på egen hånd, hvorved tilvæksten voksede så kraftigt, at indholdsfortegnelsen til det 8. skab kom til at strække sig frem til s. 342 i katalogen. Hovedparten var af ældre dato, deriblandt vel noget indgået som resultat af de skriftlige henvendelser til biskopperne, men nye bøger blev ingenlunde overset. Nogle udkom simpelthen, mens Resen var beskæftiget med at fylde skabet op, således f.eks. s. 301 de i 1686 udkomne dele af Ole Borchs afhandlinger om det antikke Rom, der fortsatte det allerede udkomne i skab 7 (s. 249).

Hermed skulle biblioteket efter planen være færdigt, men Resen var ikke den, der havde let ved at sætte punktum, og han udpønsede en ny plan. Den gik ud på, at en samling håndskrifter, som stammede fra hans farfar biskop H. P. Resen og tidligere var indgået i universitetsbiblioteket, skulle overføres til et 9. skab i forlængelse af hans samling. Det nye forehavende blev sat i værk i forsommeren 1686. Den 22. maj bevilgede

universitetet ham, at to halve skabe på universitetsbiblioteket måtte betegnes som „Bibliothecæ Resenianæ capsæ nona“ (skab 9 i Resens bibliotek), og som hørende til det 9. skab blev håndskrifterne følgelig indført i katalogen s. 342–49.⁴⁾ Kort forinden havde han gennem Jacob Bircherod søgt at erhverve Karen Brahes danske håndskrifter enten som gave eller ved køb. Den 3. maj 1686 skrev han til Bircherod: „Kand ingen af disse to Forslag gaac an, saa vil jeg dog lade dem trykke i min Catalogo, og at de hos hende findis, for de danske Bøgers Kundskab Skyld“. Karen Brahes afslag på opfordringen er dateret 8. juni 1686, og efter Resens modtagelse heraf tør man gå ud fra, at øjeblikket nu nærmede sig, da han var rede til at holde inde.⁵⁾

Det er vanskeligt at vide, hvornår han lod trykkeriet gå i gang med at sætte arkene fra s. 257, men en lille oplysning bidrager til dateringen. I det lige citerede brev af 3. maj udbad han sig desuden Bircherods hjælp til anskaffelse af Jacob de Geyns illustrerede „Vaabenhandling“, udgivet Haag 1608, og da dette værk figurerer i katalogen s. 310, kan opsætningen af s. 310 tidligst være begyndt efter midten af maj 86. Videre kan fortegnelsen over Karen Brahes håndskrifter med påfølgende mangelliste (s. 350–60) jo ikke være redigeret før midten af juni, og eftersom s. 360 er uden kustode, synes Resen endelig at have holdt en tænkepause, inden han føjede s. 361–68 med efterskriften til. I mellemtiden kunne ark g-h med Addenda til billedsamlingen og ærevers sættes op, og næppe før hen på eftersommeren eller efteråret 1686 blev så 2. fase af produktionen bragt til ende med udgivelsen af en katalog, der gik fra titelblad til og med efterskrift. Et eksemplar af denne første, men ukomplette udgave, der kendetegnes ved at have s. 368 som sidste side, er bevaret i Kongl. Bibl., Hielmstjerne 1296 4°.

Som efterskriften viser havde Resen dog endnu ikke stillet sig tilfreds. Han valgte i tænkepausen at betragte katalogen som kun foreløbig afsluttet og bebudede nu en 3. fase, idet han erklærede, at han, „om den gode Gud gifver mig endnu et Aars Liff oc Styrcke, ... da vil legge til dette Catalogum et Anhang eller Tilgift, hvorudi jeg vil indføre de Bøger jeg kand endnu videre bekomme om Nordiske Materier“ (s. 367). Bemeldte anhang eller appendix med bl.a. indholdet af det 10. skab kom i fortsat paginering til at udgøre s. 369–92, hvorpå fulgte de tre indices og et sidste ark med Addenda og Corrigenda.

Både Appendix- og Addendaafsnittet rummer bøger med 1687 som trykår, men om disse dele blev trykt samtidig og i 1687 eller senere, lader sig næppe afgøre. I alle tilfælde må meningen have været, at af-tagere af hovedkatalogen i 1686-udgaven skulle have mulighed for at

- 45 Sikel Høgs *Wonne-Vogt* Kiøb. 1661.
 46 Anna Cathrine Krags *Frøherinde off Kierup / Wonne-Vogt / Aarhus* 1643.
 47 Gundæi Rosenkrantzii *Diss. Jurid. Politica de Legato Svecico durante ob-
 sidione Hafniensi à Rege Daniæ jure retento* 1659:

CAPSA VIII. ORD. I. IN FOLIO.

- 1 **H**æue Anne Krabbes S. Jacob Biørns *Danske Kongers Billeder eller
 Contrafeyer og Ritm Kronike fra K. Dan til Kong Christian den Femde
 te inclusive, efter Kongerns Contrafeyer som stode paa Eroneborg og
 ellers efter Frue Anne Strams mædede Vog. M. S. liber rarissimus.*
- 2 *Novum Testamentum Theod. Bezæ manu propria diligentissima Joh. Pau-
 li Resenii notatum, Genevæ* 1589
- 3 *Joh. Pauli Resenii Lexicon Etymologicum Lingvæ Daniæ paucis annis
 ante ejus obitum conscriptum,*
- 4 *Danske Kongers Kobbertrøck fra Kong Dan til K. Fredrich den 3. inclu-
 sive.*
- 5 *Descriptionis navalis ad Indiam Orientalem & ad Arcton, tres partes cum
 figuris, Auctore. G. M. A. W. L. Amstelod.* 1598.
- 6 *Niels Andersen Bændstads Sigprædiken over Wænderup Bæche / Kiøbenh:
 1671.*
- 7 *Doct. Niels Mandulfs Sigprædiken over Mag. Ambrosium Hardenbeck
 Sogneprest til Dom-Kirken i Bergen. Kiøb.* 1685.
- 8 *Staanste Louboq paa Danske M. SS.*
- 9 *Herr. Berners Postil / Kiøbenh.* 1684.
- 10 *Doct. Niels Hemmingjens Postil / Kiøbenh:* 1600.
- 11 *Lutheri Huush-Postille fordauffet af Veder Tidemand / Kiøb.* 1564.
- 12 *Christens Pedersens Canonici Lundensis Jerntegens Postil / Læstvig* 1518.
- 13 *Ejusdem Jerntegens Postil Paris* 1515
- 16 *Alberti Crantzii Chronica Daniæ, Suetiæ & Norvegicæ* 1562.
- 15 *Ejusdem Continuatio Vandalicæ & Saxonicæ, Witteb.* 1586.
- 16 1 *Sveriges Riges Adel og Ridderskab deris Privilegier gifven af Rege
 Gustavo Adolpho, Stockholm.* 1621. 2 *Sveriges Riæcs Ræge-
 menz Ordinantz som af Reg. Christina & V. Proregibus Sveciæ er
 confir-*

S. 256 af bibliotekskatalogen med begyndelsen af indholdet af skab nr. 8. Siden er sidste side i ark II og udgjorde den sidste side i fortrykket, som Resen i september 1685 rundsendte til rigets biskopper.

erhverve de senere supplementer separat. Forholdet fremgår med al tydelighed af auktionskatalogen over Thomas Bartholins bibliotek fra 1691, hvor Resens „Bibliotheca“ og „Bibliothecæ Resenianæ Appendix“ findes rubriceret som to dele under hvert sit katalognummer.⁶⁾

Resens bibliotekskatalog har da notorisk foreligget i flere skikkelser. Først en version, som anføres af Resen selv, idet han i katalogen s. 318 har optaget „Petri Joh. Resenii Bibliotheca & Vita. Hafn. 1683“. Titlen kan vel ikke sigte til andet end katalogens eget manuskript, stadiet anno 1683, men det er selvsagt gået til grunde sammen med alt det øvrige. I trykt stand er det lykkedes at bestemme:

- (1) *et fortryk*, som – med eller uden ark a-f og i hvert fald uden ark g-h – bestod af enten s. 1–256 eller s. 113–256 og blev rundsendt sept. 1685
- (2) *en foreløbig udgave* med efterskrift, der inkluderede accessionen sept. 1685 til sommeren 1686 og gik fra titelbladet til og med s. 368 (efteråret 1686), og
- (3) *den endelige udgave* med supplementer og indices, hvoraf de sidste desuden kunne erhverves som en fortsættelse af 1686-udgaven (1687 eller senere).

Blev trykningen af de sidste dele ikke væsentlig forsinket, nåede Resen det mål, han havde sat sig, og kunne med fred i sindet betragte sit ambitiøse biblioteks- og katalogprojekt som fuldført, inden han døde juni 1688.

Baggrunden

I 1600-tallet finansieredes universitetsbibliotekets bogkøb af et beskedent annuum, og selv om accessionen fra 1626 suppleredes af pligtafleverede bøger fra universitetsbogtrykkerne, ville bestanden have været ret uanselig, hvis ikke ædle givere var trådt til. Resens beslutning om at testamenterer sin bogsamling til universitetet fulgte en tradition, ifølge hvilken københavnske lærde sikrede sig et hædrende eftermæle ved at lade deres efterladte biblioteker komme universitetsbiblioteket til gode. De udgjorde her særlige samlinger med særskilte kataloger, og samlingerne præsenterede sig for de besøgende med skilte på bogskabene, der angav de af givernes navne afledte samlingsbetegnelser. F.eks. *Bibliotheca Lymvicianæ* (efter lægen Anders Lemvig d. 1603), *Bibliotheca Brochmanniana* (teologen Jesper Brochmand d. 1652), *Bibliotheca Fuireniana* (lægen Henrik Fuiren d. 1659 og flere af hans familie) og *Bibliotheca Mulleniana* (as-

essor Hans Mule d. 1669). Ved hjælp af disse og andre donationer var biblioteket efterhånden blevet velforsynet inden for de fleste fagområder, men som Resen rigtigt havde set, det manglede juridisk og nordisk litteratur. Retsvidenskab og „nordiske sager“ spillede ganske vist ingen nævneværdig rolle i de akademiske studier, men i betragtning af universitetsbibliotekets status som landets største videnskabelige og offentligt tilgængelige bibliotek var lakunen beklagelig, og hans ønske om at udfylde den med et *Bibliotheca Reseniana* kan derfor ikke kaldes andet end velbetænkt.⁷⁾

Med klædelig selverkendelse fremhævede han dog i katalogefterskriften, at det ikke så meget var det gode formål som hans egen samlerpassion, der drev ham – i den danske tekst: „en Begierlighed der mig er paakommen“, på latin mere honnet: „effecit ... honesta cupido“. Og ikke blot hans meddelelser i efterskriften, men også samtidige breve bevidner, at han var rede til at betale dyrt for at tilfredsstille den. I 1686 skrev han indtrængende om Jacob de Geyns „Vaabenhandling“ til Jacob Bircherod: „Han giøre for Guds skyld al sin Flid, at jeg kan bekomme den for den Betalning, som han selv [bogens ejer på Fyn] begjærer!“⁸⁾ Derimod gjorde han det ikke tydeligt, at han i kraft af egne studier var interesseret i dansk-nordisk litteratur, og at interessen for den danskes vedkommende havde baggrund i patriotiske strømninger, der også havde sat sig spor hos andre bogsamlere.

Baggrunden var den velkendte opblomstring af nationale historiske og sproglige studier i Danmark. De historiske var begyndt i sidste halvdel af 1500tallet, og efter Stephan Stephanius' og Ole Worms monumentale kildeudgaver trådte Resen selv til, da han i 1660erne begyndte en storstilet indsamling til den vældige historisk-topografiske skildring af Danmark, han kaldte *Atlas Danicus*. Bølgen af nationale sprogstudier opstod noget senere, men da Rasmus Bartholin 1657 holdt en tale med det formål at vække interesse for modersmålet – *De studio lingvæ Danicæ* – var studierne i fuld gang. Efter trykte afhandlinger om den danske verslære af Hans Mikkelsen Ravn og Søren Poulsen Judichær (1649–50) kom Peder Syv 1663 med sit patriotiske værk om det cimbriske sprog, hvorpå 1668 fulgte Erik Pontoppidans – tidligere forfattede – *Grammatica Danica* og 1678 *Orthographia Danica* af Henrik Gerner.

Derudover viser valget af en række bogtitler, at man fandt glæde ved at signalere til omverdenen om, hvad der var dansk. Med betegnelsen *Astronomia Danica* havde Christen Longomontanus 1622 præsenteret Tyge Brahes og egne observationer i national dansk ramme. Ravn kaldte 1646 sit musikteoretiske værk *Heptachordum Danicum*, og de følgende år

bidrog f.eks. Hans Rasmussen Bloch med *Horticultura Danica* og Simon Paulli med *Flora Danica*, mens Thomas Bartholin 1666 udgav en bog om danskernes levevis og lægekunst, *De medicina Danorum domestica*, med fortalen rettet til „den velvillige, fædrelandet elskende læser“. Samme år lod Bartholin et dansk forfatterleksikon gå i trykken, der var udarbejdet af hans afdøde bror Albert Bartholin, *De scriptis Danorum*.

Ligeledes ved århundredets midte kastede nogle bogsamlere deres kærlighed på den danske litteratur. Anne Gjõe (1609–81) erhvervede de bøger, der sammen med nedarvet gods kom til at udgøre grundstammen i Karen Brahes bibliotek i Odense, og latinfilologen Thomas Bang (1600–61) indlemmede i sin store og brogede samling sjældne gamle danske tryk og gjorde det til en sport af samle på ligprædikener, 15–1600tallets bud på historiske biografier. Også Hans Mikkelsen Ravn (1610–63) samlede på dansk litteratur, og da en bogjæger som præsten, senere biskop Matthias Foss (1627–83) holdt sig underrettet om samlingens skæbne efter Ravns død, havnede muligvis noget heraf i Fosses eget righoldige bibliotek, hvori de danske bøger stod opstillet i grupper for sig selv. Landet var ikke større, end at liebhaverne kendte til og ansporede hinanden. Thomas Bang udbad sig en afskrift af katalogen over Anne Gjøes bøger, og Peder Syv (1631–1702) – næst Resen den ihærdigste og heldigste i bogjagten – takkede 1663 Anne Gjõe og Ravn for lån fra deres biblioteker. Resen på sin side omtalte den velvilje, hvormed Syv havde bistået ham, og købte iøvrigt ind på auktionerne efter bl.a. Thomas Bang og Matthias Foss. Den betydning, han tillagde indførelsen af bogauktionsvæsenet 1661, bestod nemlig for ham og hans ligesindede i, at ældre litteratur kom frem af gemmerne og ud på markedet. Hertil kom den ikke uvæsentlige omstændighed, at de trykte auktionskataloger blev de første trykte hjælpemidler til orientering i nationallitteraturen fra før boghandlerkatalogernes tid. Bl.a. sådanne katalogoplysninger byggede Resen på, da han i katalogen bragte en fortegnelse over manglende bøger, og lægges hertil listen over de danske manuskripter hos Karen Brahe, indgik han på sin vis i kompagniet af samtidige samlere, der som Thomas Bang, Albert Bartholin, Peder Syv og Peder Terpager søgte at udarbejde bibliografiske fortegnelser over den danske litteratur.⁹⁾

Karakteristisk for Resen var imidlertid, at han principielt anlagde et *nordisk* bibliotek, dvs. en samling der foruden dansk, norsk og islandsk litteratur omfattede den svenske. Beslutningen er utvivlsomt udsprunget af egne forskninger i de nordiske landes litterære og historiske fortid sammen med det forhold, at tilsvarende studier fra ca. 1650 var blevet

drevet med endnu større intensitet i Sverige. I sin udgave af Snorres *Edda* (1665) henviser han således til udgaver og kommentarer af Uppsala-professorerne Johannes Loccenius, Olof Verelius og Johannes Schaffer, i en lovudgave (1683) desuden til lovhistorikeren Johan Stiernhöök, ligesom han i et forarbejde til en islandsk-dansk-norsk-svensk ordbog, affødt af hans beskæftigelse med den islandske litteratur, inddrog stof publiceret i Sverige (manuskript i Gl. kgl. Saml. 768 2°). Resen så perspektivet i at inddrage svenske kilder og forskningsresultater, og selv om der unægtelig var et stort spring derfra og til at købe løs af svensk litteratur, så handlede han nu engang som samlernaturen og de store liniers mand. Alt svensk skulle med, den folkelige litteratur ikke undtaget. Anskaffelseskriteriet blev med andre ord det samme, hvad enten det gjaldt dansk, norsk, islandsk eller svensk litteratur, idet hans nordiske bibliotek uden synlige forbehold defineredes som bestående af nordiske forfattere, skrifter på de nordiske sprog og skrifter om de nordiske lande. Det er i princippet den selvsamme definition, som i dag gælder for indholdet af et nationalbibliotek.

Ad filologisk vej var Peder Syv på lignende måde blevet ført til at betragte de nordiske landes kultur under eet. Uden at det bestemt tør hævdes, at de har påvirket hinanden, lå Syv endda så tæt på Resen, at han 1682 kaldte sine samlinger til dansk bibliografi „Den Danske Boglade, om danske Bøger og hvis udi dem er fornemmeligen at agte, seu *Bibliotheca septentrionalis*“ (eller „Det nordiske Bibliotek“). Et eftersyn vil ganske vist vise, at Syvs udgangspunkt helt overvejende var dansk, men konceptionen har vel været den samme, og sikkert er, at Syv gerne så sine arbejder i nordisk sammenhæng. Han skrev om „Dyr her i Norden“ og medtog i sin danske ordsprogsudgave et udvalg, „som fordem have været oc endeel endnu ere brugelige underskedeligen i disse tre nordiske Riger“, dvs. også islandske, norske og svenske ordsprog.

Ikke mindst fulgte Syv som Resen årvågent med i den litterære udvikling i Sverige. Inden der i næste afsnit meldes mere herom, skal lige nævnes, at ordene „Norden“ eller „nordisk“ fra ca. 1670 dukkede op i hyldestdigte til kongen, klart nok i hans egenskab af konge over Danmark, Norge og Island, men alligevel med klang af det slet og ret „nordiske“. ¹⁰⁾ Hvad forklaringen på denne mode end er, virker sammenfaldet med Syvs og Resens forkærlighed for det nordiske jo påfaldende.

Svenske bøger. Hvem var Christian Hyldal?

Til et nordisk bibliotek hørte altså svenske bøger af mange slags, og Resens katalog opviser flere skrifter trykt i Sverige end noget andet dansk 1600talsbibliotek. Som facit for målbevidste bogkøb foretaget gennem mange år kan det usædvanlige antal ikke undre, men betænkes det, at de gængse boghandelskilder er så godt som tavse om handel med svenske bøger i Danmark, tager sagen sig lidt anderledes ud. Katalogen bliver i så fald et vidnesbyrd om import af svenske bøger til landet. Spørgsmålet er, hvordan Resen bar sig ad med at få dem i hus.

Foruden biskopper og lærde mænd peger Resen selv på bogauktionerne og den opkøber, han sendte til Skåne, som sine hovedkilder, og ses der foreløbig bort fra opkøberen, er det klart, at nogle af de af Resen omtalte auktioner kan have forsynet ham med svensk litteratur. Selv om man skal lede grundigt for at finde svenske bøger i disse auktionskataloger, var de i al fald repræsenteret i biblioteker efterladt af ejere med en eller anden tilknytning til Sverige. Det gælder Skånebiskoppen Peder Winstrups bibliotek, 1682 sat på auktion i København, det gælder det tidligere nævnte bibliotek tilhørende Ålborgbiskoppen Matthias Foss, der stammede fra og havde familie i Skåne (auktion 1685), og det gælder en lille bogsamling efter den i 1683 afdøde borgmester i Helsingør Corfitz Braem, som i begyndelsen af 1670erne havde rejst i Sverige.¹¹⁾ Men Resen gav ikke en udtømmende forklaring på sine erhvervelser. Personlige forbindelser var blevet udnyttet, og boghandlerne havde selvsagt bidraget så vidt de kunne.

Før de lærde tidsskrifters tid blev behovet for orientering om litterære nyheder i udlandet i væsentlig grad dækket af korrespondancer de lærde imellem, og i Danmark sad i 1660erne den danske arkivsekretær Johan Moth og fungerede som nyhedscentral ved at brevveksle med lærde i Sverige og Tyskland. Nogle breve til professor Johannes Scheffer i Uppsala viser, at nyhedsformidlingen udvidedes til udveksling af bøger mellem København og Uppsala. Når Moth eller en af hans venner som f.eks. Resen fremsatte ønske om en svensk bog, sørgede Scheffer for, at den blev sendt til Danmark, mens Moth til gengæld sendte danske publikationer til Scheffer eller lovede at få en dansk boghandler til at hjemtage bøger fra Tyskland til videreforsendelse. Breve så vel som bogpakker blev gerne ekspederet med posten til eller fra den svenske legation i København, en fremgangsmåde der selvfølgelig ikke ville være blevet benyttet, såfremt de indbyrdes boghandlerforbindelser havde fungeret tilfredsstillende.¹²⁾

På den anden side lå boghandlerne ikke helt på den lade side. Det hollandske boghandler- og forlæggerfirma Johannes Janssonius havde filialer i både København og Stockholm, og den omstændighed, at Janssonius tillige drev bogtrykkeri og forlag i Stockholm, førte med sig, at der – i ganske vist beskedent omfang – blev bragt svenske bøger til Danmark. Forholdet fremgår af en bevaret katalog over bøger bestemt til salg i Danmark 1662, hvori Janssonius mellem en række udenlandske bøger medtog nogle få trykt i Sverige.¹³⁾ Og samtidig med at Moth f.eks. flere gange måtte rykke Scheffer for at få ham til at skaffe den utålmodige Resen en nyudkommen svensk ordsprogssamling, så kunne Moth også fortælle, hvordan han engang i efteråret 1665 forefandt tre nyudkomne bøger af Scheffer hos en boghandler på Børsen. Lige da Moth skulle til at købe dem, dukkede rigsråd Otto Krag pludselig op og udbredte sig begejstret om Scheffers skrifter, og da Krag var forhippet på at erhverve bøgerne, fandt den belevne Moth det bedst at overlade dem til ham. Med det lille bidrag til butikshandelens historie godtgøres, at bøger trykt i Uppsala undertiden kunne fås samme år i København, men Moth gav rigtignok også udtryk for sin ærgrelse over at måtte gå tomhændet hjem, for der var ikke andre eksemplarer at få end netop dem, Krag løb af med.¹⁴⁾

Fra lidt senere har Peder Syv gjort nogle oplysende notater. De stammer fra ca. 1680–81 og viser Syv i fuld færd med at orientere sig i nabolandets litteratur, efter at Skånske krig 1675–79 havde afbrudt enhver forbindelse. For at få vide, hvad der var udkommet i de forløbne år, henvendte han sig i breve til Uppsalaprofessoren Anders Spole, og som notaterne viser svarede Spole elskværdigt ved at meddele nogle ræsonnerende litteraturoversigter, uden at han iøvrigt synes at have formidlet bøger til Danmark.¹⁵⁾ I stedet gik Syv på jagt hos boghandlerne, der vel har leveret en del af de halvthundrede svenske bøger, som fandtes i auktionskatalogen over hans bibliotek.¹⁶⁾

En reminiscens af bogjagten har Syv nedfældet i form af små lister over bøger forefundet hos boghandleren Christian Geertsen og universitetsboghandler Peder Haubold, godt en snes stykker trykt 1666–81. Nogle få titler angives afskrevet fra en ikke længere bevaret katalog udsendt af Haubold 1681, som interessant nok har indbefattet bøger trykt i Åbo.¹⁷⁾ I Syvs udvalg optræder bl.a. Magnus de la Gardies trykte gavebrev til universitetsbiblioteket i Uppsala, tilsyneladende en specialitet, men dansk opmærksomhed værd, fordi der i gaven indgik en gruppe håndskrifter, der hidrørte fra Sorøprofessoren og historiografen Stephan Stephanius. Udgaven anskaffedes derfor af både Resen og Syv.

Bogførertaxt paa Noogle Æhrlyste Bøger.

- Stjernehök de Antiquo jure Sveregots. 2 Shr 8 m.
Historia Herraædi et Bogar. 2 Shr.
Historia Wilcbini. 2 Shr 3 m.
+ Adorpön Cwä gambla Rim Kräniskan tryckt 1679.
Vita S. Ansharii. 1 Shr 13 M. 3 Shr 10 M.
Kvärbök Atlantica 10 Shr.
+ Ulfila N. T. 4. 4 Shr.
+ Slejdang F. 4 Shr. 1679.
+ Rominga styrelse. 2 Shr.
+ Morneg. 4. 2 Shr.
+ Philip Nicolai minn B. Likt 1641 f. Holm. 1669. 8.
+ Lagfarijs Språk 1 Shr 1 f. (forti Lagfarijs bök)
+ Seeberg insigning. 2 Shr 1 f 5 Shr.

Disse med detts tegn + ror i Æhrlyst maad, men
alla förbikt fat, efter som de fulgde Kert samur
alla ringor för öv.

Da bogpriser næsten ikke kendes fra denne tid, er det mest værdifulde stykke dog gengivelsen eller excerperingen af en „Bogførertaxt paa Nogle Swenske böger“, dvs. en bogliste med priser, som Syv på en eller anden måde havde fået lejlighed til at afskrive. De fleste af priserne er angivet i svensk mønt, et ubedrageligt tegn på at kilden er svensk, men med en tilføjelse om, at de er for højt sat i forhold til priserne „hos os“, angives tillige at Syv regnede med at kunne købe bøgerne i Danmark. Mellem tretten titler står første bind af Olof Rudbecks berømte *Atlantica* (1679) til en rekordpris af 10 daler, men dette historieromantiske værk var også en statelig publikation trykt i kun 500 eksemplarer, og prisen forhindrede ikke Syv i at købe den til sit bibliotek. Selv om boglisterne har deres begrænsning ved at udgøre et udvalg af netop de bøger, Syv personligt interesserede sig for, har et lignende udbud naturligvis været tilgængeligt for Resen. Titlerne vil kunne studeres i tillægget bragt nedenfor s. 45-47.

Konklusionen af de spredte eksempler turde være, at det nok var muligt at erhverve svenske bøger gennem boghandlerne, men at udbud og lager var utilstrækkeligt, og at det generelt var et problem for køberne at få at vide, hvad der overhovedet forelå udgivet. „Her trykas sällan Catalogus på dhe Swenske bööcker“, skrev Anders Spole til Peder Syv og afslørede dermed en grundlæggende svaghed i det svenske distributions-system. Det var følgelig et væsentligt fremskridt, at Johannes Scheffer 1680 fik udgivet den første svenske nationalbibliografi, *Svecia litterata*. Med den i hånden kunne Syv og Resen gå mere målbevidst til værks, og Scheffers biografiske forfatteroplysninger benyttedes iøvrigt senere ved udarbejdelsen af indexet til Resens katalog.

Under de sidste indsamlingsfaser fandt Resen som nævnt i efteråret 1685 på den udvej at sende en opkøber til Skåne. Det var en længere ekspedition, som Resen antog ville vare en måned eller to, og året efter fortæller han i efterskriften til katalogen: „Omsider har jeg oc ladet en særdeelis Person oc Studiosus ved Nafn Christen Hyldal for des ene skyld drage ofver til Skaane, at opkiøbe hvad der var at bekomme som mig fejlede til det Nordiske Bibliothecks Fuldkommenhed, som oc icke har været der udi ulyckelig, men tilført mig en god deel rare oc merckelige Skrifter“. ¹⁸⁾

Skåne havde været i svensk besiddelse siden 1658, og Resen har formentlig instrueret Christian Hyldal om dels at købe manglende svenske bøger, dels at erhverve ældre danske bøger i privateje eller i antikvarisk cirkulation. I de gamle danske landskaber havde forsvenskningspolitik-

ken taget effektivt fat, og sideløbende med at svenske bøger blev påbudt anvendt ved gudstjeneste og undervisning, kom der forbud mod at indføre danske bøger, samtidig med at der blev skredet ind over for brugen af tidligere kurant dansk litteratur. En følge må have været, at der kom bøger på markedet, som en ny generation var mindre interesseret i at eje.¹⁹⁾ Skønt Resens udbytte desværre ikke lader sig præcisere, kan det dog indkredses, idet vi som ovenfor påvist ved, at det sammen med hans øvrige erhvervelser gjort sept. 1685 til sommeren 1686 må være at finde i katalogen s. 257–342. Specielt hvad svensk litteratur angår kan der f.eks. gættes på, at et komplet eksemplar af Johan Hadorphs rimkrønikeudgave, som oprindelig kun var repræsenteret med bd. 1 (kat. s. 226), har stået på ønskelisten. Der blev nu anskaffet et sæt omfattende også bd. 2 med de historisk vigtige aktstykkegegnivelser (1674–76; kat. s. 318). Tydeligt spores Hyldals medvirken vel i forholdet, at Resen i samme tidsrum blev forsynet med ganske mange svenske ligprædikener, forordninger og akademiske tryk, ikke mindst nyere disputatser trykt i Malmö og Lund (f.eks. kat. s. 279–81, 303f, 322–24 og 334–36).

Hvem Hyldal egentlig var, har hidtil svævet i det uvisse. Trods lejlighedsvis omtale i litteraturen er han ikke blevet identificeret, selv om det er kendt, at også andre bogsamlere benyttede sig af ham. Som ganske unge hjemsøgte Frederik Rostgaard og Christen Worm sidst i 1680erne boglader og auktioner i København, og Rostgaard, der i en selvbiografisk optegnelse har fortalt herom, føjer til, at „naar noget rart skulde anskaffes in Philologia vel Antiquitatibus Septentrionalibus, saa maatte den bekiendte Christian Hyldal, som hos andre Studentere havde faaet det Navn af Jerusalems Bogførere, leede det op, for hvilken umage han vidste rundeligen at lade sig betale“.²⁰⁾ Øgenavnet Jerusalems Bogfører spiller på myten om den evigt omvandrende Ahasverus alias „Jerusalems Skomager“ og må sigte til en omrejsende boghandler. Anvendelsen af en sådan betegnelse i boghandlersammenhæng findes allerede i 1657 omtalt af Peder Syv, sikkert for tidligt til at det kan være brugt om samme person, og da Syv oplyser, at det var en folkelig (eller gængs) betegnelse, er det nærliggende at drage en parallel til senere brug af udtrykket „bogjøde“ om en socialt mindre anset bogkræmmer.²¹⁾

Men ifølge Rostgaard nød Hyldal altså i 1680erne et vist ry blandt studenter og bogsamlere, og når han til trods herfor er forblevet uidentificeret, er forklaringen, at han viser sig at være ikke dansk men svensk undersåt, hjemmehørende i Skåne. Svenske kilder lader forstå, at Resens og Rostgaards leverandør af eftersøgte bøger var dansk-svensk boghandler med tilholdssted i Lund. Hans data er hurtigt overskuet. 1682

blev Christian Jakobsson Hyldal indskrevet som skåning ved Lunds universitet. Han søgte 1688 om og fik 1689 af Karl XI bevilget privilegium som universitetsboghandler i Lund, hvor han fik anvist lokaler i universitetets bygninger, blev 1690 gift med en 63-årig præsteenke (hans egen alder er ligesom hans herkomst ukendt), erhvervede fast ejendom i Lund og døde, efter at forretningen var sygnet hen, i Lund 1716.²²⁾ Immatriculeringen ved universitetet betyder ikke nødvendigvis, at han var studieaktiv, men kan alene have haft til formål at sikre ham rettigheder som akademisk borger. Privilegiet af 1689 bekræfter, at han før da havde ernæret sig ved boghandel, idet det i de indledende bemærkninger hedder, at „vår tro vndersåte Christian Hilledahl skall hafwa i någor åhr wäl och berömligen användt sin tijd på uthrijkes Academier och förskaffat sig en stor quantitet gamble och nye inbundne böcker, hwilcka han för ganska godt kiöp wid vår Academie i Lund såldt och ännu sällier samt hwad man af honom betingar införskaffar...“.²³⁾

Der kan på grundlag af dette ikke være tvivl om, at Hyldal har ført bogsendinger frem og tilbage over grænsen, og privilegiet lader utvetydigt forstå, at det drejede sig om både nye og gamle, dvs. antikvariske bøger. At han endnu i 1710 – under Store Nordiske krig – dyrkede forbindelser i Danmark, fremgår af Københavns Universitets retsprotokol, hvor han citeres for at have anklaget en student på grund af nogle bortkomne bøger.²⁴⁾

De skånske studenter havde i 1688 anbefalet Hyldals ansøgning til Karl XI, og han var nok først og fremmest studenternes boghandler, men med sit talent for at opsnuse bøger og med bagland i Skåne har han lige været manden, Resen kunne bruge. Da han før sit privilegium kun var at opfatte som bogkræmmer uden større anseelse, en „Jerusalems bogfører“, valgte Resen at omtale ham i neutrale vendinger som „en særdeles person og studiosus“. Hvad han jo ubestrideligt også var.

Lidt senere fik Hyldal konkurrence af den danske universitetsboghandler Johan Melchior Liebe, der 1696 omtales på besøg i Lund, og tør man tro en anden boghandler, Hieronimus Christian Paulli, førte denne bøger til Sverige i årene op mod 1709, da Store Nordiske krig for alvor brød ud. I en ansøgning til kongen beklagede Paulli sig 1721 over den „slette Tilstand, som nylig forbigangne Krig har sat mig udi, idet jeg ej har kundet fortsætte min Handling paa Norge og Sverrig i saa lang Tid, hvorudover de Bøger, jeg baade har indkjøbt og oplagt til dets Brug, ej er nu af nogen Værdie...“.²⁵⁾ Hvordan forbindelserne så efterhånden blev tættere er en anden historie.

Afsluttende om det nordiske bibliotek

Efter at Resens bibliotek var indlemmet i universitetsbiblioteket, blev Peder Syv som man kunne vente en af dets benyttere, og tilbage står kun at nævne, at hans og Resens forestillinger om et nordisk bibliotek fandt sin bibliografiske kulmination kort før århundredskiftet ved, at den lærde Johannes Møller i Flensburg udgav en kommenteret bibliografi med titlen *Bibliotheca septentrionis eruditi*, Det lærde Nordens bibliotek, trykt Leipzig 1699. Møller forenede heri optryk af Albert Bartholins *De scriptis Danorum* og Johannes Scheffers *Svecia litterata* og forøgede dem begge med talrige tilføjelser, lagde dertil et afsnit om hertugdømmernes litteratur og lod det hele indlede med en lang litterærhistorisk redegørelse. Det siger sig selv, at Møller gjorde flittig brug af Resens katalog.

Fra bibliografi gik turen atter til bibliotek, da Det kongelige Bibliotek under moderniseringen i 1780'erne gik i gang med at samordne dansk-norsk-svensk litteratur under en *Catalogus Bibliothecae Septentrionalis*. Planen blev opgivet, da en ny chef kom til roret. Det blev kun til en dansk-norsk-islandsk afdeling, men som et talende biprodukt af enhedstanken blev Sverigeslitteraturen gennem et par århundreder holdt i en afdeling for sig selv i bibliotekets udenlandske samling.²⁶⁾

Bilag: Peder Syvs notater om svenske bøger i boghandelen ca. 1680

Kilden er Add. 47 8°, s. 484 og 491–93, omtalt ovenfor s. 40–42. På en enkelt undtagelse nær er det lykkedes at identificere titlerne, som er suppleret med oplysninger i skarp parentes. Et par ulæselige ord er angivet med ..., mens nogle senere foretagne overstregninger ikke er markeret i gengivelsen. Prisangivelserne i det første stykke går på daler, mark og skilling.

Bogførertaxt paa Nogle Swenske böger

Stjerhö[ö]k de Antiquo jure SveoGoth. [Sthlm 1672]. 2 dlr 8 m.
 Historia Herroudi et Bosæ [ved Olof Verelius. Upps. 1666]. 2 dlr.
 Historia Wilchini [uidentificeret]. 2 dlr 3 m.
 + [H]adorphii Twå gamla Rimkrönikar, tryckte. [Bd. 1. Sthlm] 1674.
 3 dlr 1 Ms[!].
 Vita S. Anscharii [ved C. Arrhenius. Sthlm 1677]. 3 M.
 Rudbecks Atlantica [Bd. 1. Upps. 1679]. 10 dlr.
 + Ulfilæ N[ovum] T[estamentum]. Sthlm 1671]. 4°. 4 dlr.

- + Slejdanus [Historie-book. Sthlm 1674]. F. 4 dlr.
 + Kunungastyrelse [ved Johs. Scheffer. Sthlm 1669]. 2 dlr.
 + Morneus [Ph. de Mornay: Een book om then christne religionens
 wisshet. Sthlm 1674]. 4°. 2 dlr.
 + Philip Nicolai... C. Rike [Historia om Jesu Christi righe]. Holm.
 1669. 8°. 1 dlr 1 m.
 + Lagfanis Spegel (forte Lagfarenhets) [Lagfarenhets Spegel ved Claus
 Kloot. Göteborg 1676]. 1 dlr 1 m.
 + Sc[h]efferus de [antiqvis regni Sveciæ] insignibus. [Sthlm 1678]. 2 dlr
 1 m 5 ss.
 Disse med dette tegn + ere i Svensk maal, men alle forhøjt sat, eftersom
 de selges for det samme eller ringere hos os.

Hoes Christ. Gertsen

- Regium Donum. Swenskes [af Jakob I af England. Ca. 1678]. 8°.
 En Oration [af Johan Skytte] om de Svenskes og Gothes förste mand-
 dom i krig, holden paa latin Anno 1659 [skal være: 1599] nu udsat
 paa Swenske. [Sthlm 1678. 8°].

Svenske Bøker hos Havbold. 1681 etc.

- Apographum Donationis Testamentariæ, legatæ Acad. Upsal. a Magno
 de la Gardie [ved Johan Hadorph. Sthlm 1672]. F.
 Axiomata qvædam juris Selectiora [ved Johannes Widekindi]. Holmiæ
 [1671]. 12°.
 Epitome Hist. Ecclesiasticæ N[ovi] T[estamenti] af J. N. Edenius]. Aboæ
 [1681]. 8°.
 S. Anscharii Primi Hamb. Episcopi Nota Gemina [ved C. Arrhenius.
 Sthlm 1677]. 4°.
 C. Rålamb's Observationes juris Practicæ, thät är athskillige Påminnel-
 ser uthi Rättergangs Saker. [Sthlm 1674]. 4°.

Hos Christ. Gertsen

- Bellum Moschovit. Svensk... [Johannis] Vitechindi. [Sthlm 1671]. 4°.
 Jus Maritimum [ved Johs. Loccenius. Sthlm 1674]. Lat. 8°.
 Konungsstyrelse [ved Johs. Scheffer. Sthlm 1669]. F.
 Om de Svenskes og Goth. förste Manddom. Svensk [af Johan Skytte.
 Sthlm 1678. 8°].

- Olai Vilmans etc. Reiser til Ost og Vest-Indien [Visingsborg 1674]. 4°.
 Respub. Glacialis [af Gustaf Rosenhane]. Stokhol. [1681]. 12°.
 Prænomina Sveo-Goth. [af Christoffer L.] Grubb. [Linköping 1681]. 8°.
 Clavdii Kloet [dvs. Kloot] Then Swenske lagfarenhets Spegel [Göteborg 1676]. 8°.
 Skana lagh. Dahlelagh. [To separate udgaver ved Johan Hadorph. Sthlm 1676]. F.
 S. Anscharii vita [ved C. Arrhenius. Sthlm 1677]. 4°.

Haubolds Catal. 1681

- Sam. Puffendorf Indledning til historien, angående the förnemste Riker ok Stater, som för tiden, uthi Evropa staa oprette. [Sthlm 1680]. 4°.
 Sweriges Rijkets Ständers Beslut uthi Stokholm den 22. Nov. 1680.
 Petri Bång Priscorum Sveo-Gothorum Ecclesia sev Hist. Eccl. de priscis Sveo-Gothicæ terræ colonis. [Åbo 1675]. 4°.
 Joh. Getzelii Vocum latinarum Sylloge lat. Svec. [Åbo 1672]. 8°.
 Thorstens Wijking-sons Saga cum notis Stjernhjelms [fejll for: Reenhjelm]. [Upps. 1680]. 8°.

NOTER

(1) Alm. karakteristik i Lauritz Nielsen: Danske Privatbiblioteker gennem tiderne I, 1946, s. 189–202; s. 197f om ikke længere bevarede danske tryk i samlingen. Kommenteret udgave af titlerne på de oldnorsk-islandske håndskrifter i: Arne Magnussons i AM 435 A-B 4to indeholdte håndskriftfortegnelser med to tillæg udg. af Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat, 1909, s. 108–20, jvf. s. 128–30; nogle danske middelalderbreve, nu kun kendt i afskrift, er omtalt i Repertorium dipomaticum regni Danici Mediævalis 2. rk. bd. 8, udg. ved William Christensen, 1936, s. 120, 465, 540f og 558. – (2) Afskrift i Jens Bircherods dagbog for sept. 1685, Ny kgl. Saml. 1986 c 4°; uddrag heraf ved R. Nyerup i Chronos 1822, s. 84–85. – (3) Brevet til Lodberg i Samlinger til Jysk Historie og Topografi VII, 1878–79, s. 161–62; s. 162 omtales en vedlagt mangelliste på 127 ligprædikener og 99 andre bøger, som ifølge venlig meddelelse fra Landsarkivet i Viborg ikke længere er til stede. – (4) S. Birket Smith: Om Kjøbenhavns Universitetsbibliothek før 1728, især dets Håndskriftsamlinger, 1882, s. 46 note 2, hvor i citatet „nova“ utvivlsomt bør opfattes som „nona“, jvf. Fritz Burg: Die Capsa Ambrosii der früheren Kopenhagener Universitätsbibliothek, Hamburg 1911, s. 17. – (5) Chronos, 1822, s. 85–87; Uddrag af Biskop Jens Bircherods historisk-biographiske Dagbøger, udg. ved Christian Molbech, 1846, s. 237–38. – (6) Catalogus Librorum... Thomæ Bartholi-

ni (auktionskatalog 1691), s. 110 nr. 706 og 707. – (7) Om universitetsbiblioteket i 1600tallet se Københavns Universitet 1479–1979, red. af Svend Ellehøj, IV, 1980, s. 310–53. – (8) Chronos, 1822, s. 86; Geysn pragtværk er trykt på dansk, tysk, hollandsk, engelsk og fransk og omtales nærmere af Finn Askgaard i Vaabenhistoriske Aarbøger XVII, 1971, s. 44ff. – (9) Om de nævnte biblioteker se Lauritz Nielsen (note 1) og om Ravns bibliotek Historisk Tidsskr. 3. rk. IV, 1865–66, s. 554, 558, 576 og 583 (Matthias Foss); om de bibliografiske forsøg Aarsberetninger og Meddelelser fra Det Store Kongelige Bibliothek, udg. af Chr. Bruun, I, 1870, s. 3–5, og Fr. Winkel Horn: Peder Syv, 1878, s. 171–74. – (10) Se diverse titler i Bibliotheca Danica III, sp. 203–04, 215, 219–20, 241, 252 og 255. – (11) Peder Winstrups bibliotek er beskrevet af Krister Gierow i Berlingska Boktryckeriet i Lund 1745–1945, Lund 1945, s. 95–107, Matthias Foss' bibliotek i Lauritz Nielsen (note 1), s. 165–66, hvor det næppe ydes fuld retfærdighed. Auktionskatalogen over Braems bibliotek, Catalogus Librorum ... Cornificio Brammio qvondam consule Helsingorensi, er uden årsangivelse og dateres i Bibliotheca Danica IV, sp. 574 fejlagtigt til „efter 1695“. Nævnt af Resen kan året senest være 1686, sandsynligvis 1685, da der 1685 blev holdt skifte efter ham, se V. Hostrup Schultz: Helsingørs Embeds- og Bestillingsmænd, Helsingør 1906, s. 14. Om Braems rejse Corfitz Braem: Dagbok under en resa i Sverige åren 1671 och 1672, utg. af Bert Möller, Sthlm 1916; om hans historiske interesse William Christensen i Festskrift til Kr. Erslev, 1927, s. 329. – (12) Breve fra danske lærde o. fl. til Professor Johannes Schefferus, meddelt af Johs. Lindbæk, i: Danske Magazin 6. rk. II, 1916, s. 27–60. – (13) Catalogus Variorum in quavis Facultate & Materia Librorum... Officinæ Amstelodamensis Joannis Janssonii, Ex variis Regionibus advectorum, Hafniæ 1662, bl. B 5, B 8 og C 4. – Når Ole Worm en enkelt gang omtaler, at han (1654) modtog en bog fra Sverige, kan det udmærket have været gennem Janssonius, se Breve til og fra Ole Worm III, 1968, s. 502 jævnført med s. 506. – (14) Breve etc. (note 12) s. 48, 49 og 54 (ordsprogssamling til Resen); s. 41 (Otto Krag og Scheffers tre skrifter, alle trykt Upps. 1665). – (15) Uddrag af brevene i Harald Ilsøe: Lærde forbindelser mellem Danmark og Sverige ca. 1660–1720, i: Bøger – Biblioteker – Mennesker. Et nordisk Festskrift tilegnet Torben Nielsen, 1988, s. 558–60. – (16) Catalogus Librorum beati Domini Petri Septimi (1702), trykt auktionskatalog i UB I; fotokopi i Kgl. Bibl. – (17) I den efter Peder og Christian Haubolds død afholdte auktion over bøger i forretningen forekommer ingen svenske bøger, se Catalogus... Librorum Hauboldianæ... 4. Julii et seqq. 1690. – (18) Brevet til Christen Lodberg 6.9. 1685 om afsendelsen (note 3); citatet fra bibliotekskatalogen s. 365. – (19) Se Yngve Bogren: Den kyrkliga försvenskningen av Skånelandskapen och Bohuslän, Lund 1937, s. 125, 164, 195, 224, 252–55, 282, 309, 315f; jvf. Knud Fabricius: Skaanes overgang fra Danmark til Sverige IV, 1958 (fot. opr. 1972), s. 124 og 134. – (20) Citatet fra Rostgaards selvbiografi i Langebeks Excerpter 184a fol., læg 2; jvf. Chr. Bruun: Frederik Rostgaard og hans Samtid I, 1870, s. 14 (med lidt afvigende ordlyd). Omtale af Hyldal desuden i f.eks. Volmer Rosenkilde: Af Antikvarens Historie, i: Mennesker og Bøger, red. af Volmer Rosenkilde og Eddie Salicath, 1945, s. 238. – (21) Bogtilskrift citeret i Fund og Forskning IV, 1957, s. 64 øverst: „Hunc librum emi Hafniae a Bibliopole Hierosalymitano (ut vulgo vocabatur) ...“; om „bogjøde“ Poul Holst: Antikvarboghandel i Danmark 1640–

1980, 1980, s. 26. – (22) Spredte oplysninger om Hyldal i Martin Weibull: *Lunds Universitets historia I*, Lund 1868, s. 127; Carl Sjöström: *Skånska nationen före afdelningarnes tid*, Lund 1897, s. 41; Bert Möller: *En gammal bokhandel*, Lund 1933, s. 10f; Gunnar Carlquist: *Lunds Stifts herdaminne*, ser. II bd. IV, Lund 1952, s. 406. – (23) Privilegiet gengivet i Henrik Schück: *Svenska förlagsboghandelns historia II*, Sthlm 1923, s. 116. – (24) Rigsarkivet, Københavns Universitets arkiv: Konsistoriums justitsprotokol 1691–1715, bl. 505 verso (4/10 1710): „Christen Hyldal hafde ladet citere Christen Busk angaaende nogle bøger, han beskyldte ham for, at han skal have ladet bleven borte...“. – (25) Carl Sjöström (note 22) s. 291 om Liebe; Paullis ansøgning i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 49, 1828, s. 715, også trykt i Camillus Nyrop: *Bidrag til den danske Boghandels Historie I*, 1870, s. 235. – (26) Jvf. Steen Bille Larsen i *Fund og Forskning XXV*, 1981, s. 61f og 68–72.

Det ældste kendte portræt af Holberg, stukket i kobber af hamborgeren Christian Fritsch (1695-1769) til brug i bind 1 af Danmarks Riges Historie (1732). Forlægget er muligvis et tabt maleri af Holberg i hans 34. år (Ludvig Holbergs Værker, udg. af F.J. Billeskov Jansen XII (1971) 32).